

СУЧАСНА ПРАКТИКА ЗАСУДЖЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНILI ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Ірина НАУМОВА, старший науковий співробітник лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України

В сучасному світі проблема домашнього насильства, незважаючи на всі досягнення цивілізації, зберігає свою актуальність. Небезпека такого насильства полягає у тому, що з одного боку, це одна з надзвичайно поширених форм порушення прав людини, а з другого – від нього переважно страждають найбільш уразливі групи населення (діти, жінки, які часто перебувають у залежності від чоловіків, інтимних партнерів або батьків; особи з інвалідністю та ін.).

Проблема домашнього насильства тривалий час була міцно прихована заборонаю втручання держави в особисте та приватне життя осіб. Однак сучасна правова доктрина, міжнародне право та європейські конвенції стали підґрунтям для внесення змін і у вітчизняне кримінальне законодавство. Зокрема, з січня 2019 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», яким було криміналізовано явище домашнього насильства.

Отже, вирішальна роль в системі запобігання та протидії домашньому насильству належить саме суду як єдиному органу, уповноваженому притягати осіб до різних видів юридичної відповідальності. Тому кількість розглянутих судами справ, пов'язаних з домашнім насильством відображає ефективність реалізації вищенаведених змін в законодавстві.

Зокрема, у 2019 році набрали законної сили вирок (постанови) щодо 231 особи, які вчинили домашнє насильство (ст. 126-1 Кримінального кодексу України) [1]. З них 159 осіб (68,8%) було засуджено, у відношенні 70 (30,3%) справи закрито та ще 2 (1%) визнані неосудними, до яких застосовано заходи медичного характеру. Виправдано не було жодної особи.

Серед осіб, справи щодо яких були закриті, у 37 (52,9%) підставою закриття є примирення винного з потерпілим, у 23 (32,9%) – відмова прокурора або потерпілого, його представника від обвинувачення в кримінальному провадженні, у 1 (1,4%) дійове каяття. Крім того, по 8 особах (11,4%) були закриті справи у зв'язку зі смертю.

Абсолютна більшість осіб, які вчинили домашнє насильство, були засуджені до відбування покарання. Їх кількість у 2019 р. дорівнювала 123, що складало 77,4% засуджених за це кримінальне правопорушення.

Найбільш розповсюдженою мірою покарання за розглядуване діяння є громадські роботи. Вони призначені 86 особам (69,9% засуджених до покарання). Ще 26 осіб (21,1%) були засуджені до арешту. Крім того 5

злочинцям (4,1%) призначено позбавлення волі, у т.ч. 2 на строк 1 рік, 2 – понад 2 роки до 3 років включно, 1 – понад 3 роки до 5 років включно, а також 5 (4,1%) – обмеження волі. До штрафу було засуджено тільки 1 особу. Ще 1 засудженому штраф призначено в якості додаткового покарання.

У 2019 р. 36 засуджених (22,6%) були звільнені від покарання, причому всі – з випробуванням.

Таким чином розподіл всіх осіб, визнаних у 2019 р. судом винними у вчиненні домашнього насильства, за характером прийнятого судом рішення мав наступний вид. Найбільшій частині засуджених (69,9%) було призначено покарання у вигляді громадських робіт. Далі йдуть особи, звільнені від покарання з випробуванням (22,6%) та засуджені до арешту (21,1%). Інші види покарання застосовуються до розглядуваних злочинців значно менше: позбавлення волі – до 4,1%; обмеження волі – до 4,1%; штраф – до 0,8%.

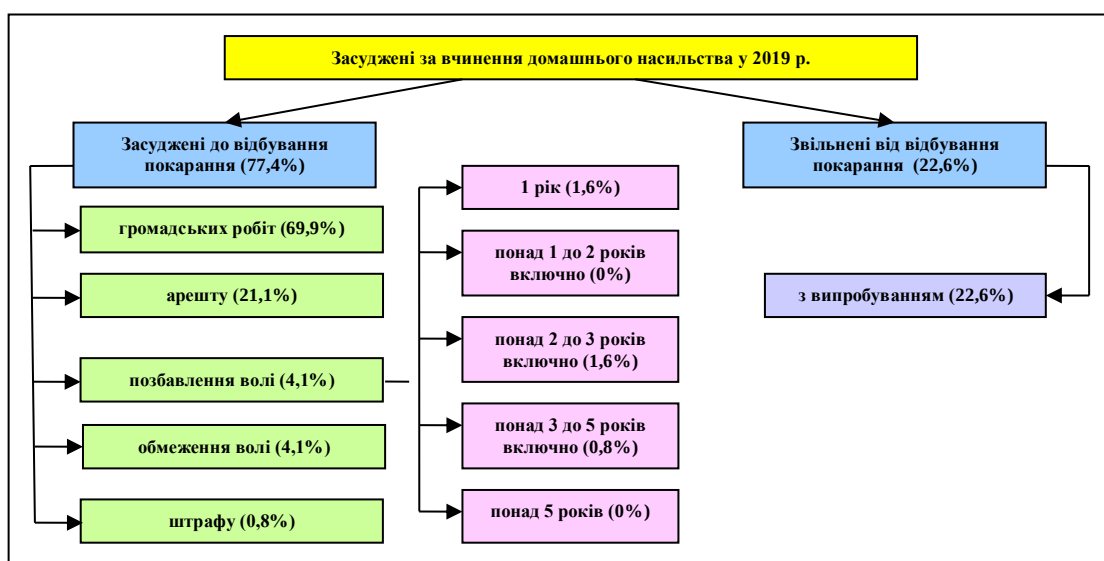

Рис. 1 Розподіл осіб, засуджених за вчинення домашнього насильства у 2019 р. в Україні, за характером прийнятого судом рішення

Розглянемо також кримінологічну характеристику таких осіб.

У 2019 р. за вчинення домашнього насильства було засуджено 151 [2] чоловіка (95% засуджених) та 8 (5%) жінок. Всі вони були громадянами України.

Серед засуджених за це діяння найбільшу частку (67,9%) складали злочинці у віці від 30 до 50 років. Їх кількість дорівнювала 108 осіб. Наступними за розповсюдженістю були особи віком від 50 до 65 років – 32 порушника (20,1%), від 25 до 30 років – 15 (9,4%), від 18 до 25 років – 3 (1,9%) та 1 особа від 65 років.

Близько 90% засуджених – 143 особи складали працездатні, які не працювали і не навчалися, з них 30 мали незняту і непогашену судимість. Також серед засуджених за вчинення домашнього насильства у 2019 р. було 8 робітників, 4 пенсіонера, 2 безробітних та 2 особи мали інші заняття.

За рівнем освіти домашні насильники розподілилися таким чином: 86 (54,1%) мали повну загальну освіту, 37 (23,3%) – професійно-технічну, 29 (18,2%) – базову загальну середню, 5 (3,1%) – повну вищу, 1 (0,6%) – базову вищу та один (0,6%) був загалом без освіти.

Звертає увагу, що тільки половина розглядуваних осіб (81 засуджений) вчинювали домашнє насильство у стані алкогольного сп'яніння. І зрозумілим є те, що засуджених за скоєння цього діяння у складі групи, зовсім не було.

Третя частина осіб даної категорії раніше вже вчиняли злочини (61 засуджений). У т.ч. 15 з них (9,4%) судилися, але визнані такими, що не мають судимості; 12 – (7,5%) судилися, але судимість була погашена чи знята та 34 (21,4%) мають незняту та непогашену судимість.

Слід відмітити, що серед осіб, що мають незняту і непогашену судимість, 18 раніше засуджувалися за вчинення злочинів проти власності, 10 – проти життя та здоров'я особи, 2 – проти громадського порядку, моральності, 2 – пов'язаних з наркотиками та 2 за інші злочини. Крім того, на момент встановлення факту домашнього насильства 24 серед них відбули покарання повністю, 5 скоїли цей злочин, не відбувши покарання, у т.ч. 1 – у вигляді позбавлення чи обмеження волі або арешту, та 3 – знаходилися на іспитовому строку.

На завершення хочеться звернути увагу, що оскільки домашнє насильство як окреме кримінальне правопорушення стало фіксуватися тільки у 2019 р., то число розглянутих судами справ, пов'язаних з цим діянням, є ще доволі незначним. Але, зважаючи на суттєву кількість встановлених фактів домашнього насильства у 2019 р. та стрімке її зростання у 2020 р. (12 місяців 2019 р. – 1068 таких діянь, 10 місяців 2020 р. – вже 1995), у наступні періоди очікується істотне збільшення числа засуджених за це правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Звіт про осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання за 2019 рік, затверджений Наказом Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325 (Форма № 6). Офіційний інформаційний портал «Судова влада». URL: <https://bit.ly/3g4JyeH> (дата звернення: 03.12.2020).

2. Звіт про склад засуджених за 2019 рік, затверджений Наказом Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325 (Форма № 7). Офіційний інформаційний портал «Судова влада». URL: <https://bit.ly/3g4JyeH> (дата звернення: 03.12.2020).